

منزلت اجتماعی نیروهای بسیجی از دید مردم و راهکارهای ارتقای آن^۱

علی محمد رضایی^۱ و نورمحمد رضائی^۲

فصلنامه مطالعات بسیج، سال دهم، شماره ۳۶، پائیز ۱۳۸۶

چکیده

مقاله حاضر به بررسی منزلت اجتماعی نیروهای بسیجی از دید مردم و راهکارهای ارتقای آن می‌پردازد. برای رسیدن به این هدف منزلت اجتماعی بسیج با استفاده از چهار روش ۱. ارزیابی ذهنی، ۲. مقایسه اقشار بسیج با اقشار مشابه غیر بسیجی (عادی) جامعه، ۳. بهره‌گیری از تعاریف مقام معظم رهبری از بسیج و ۴. ترکیب شاخص‌های تحصیلات و مهارت، مسکن و درآمد، برآورد گردید. نتایج هر چهار روش نشان داد که از نظر پاسخگویان، منزلت اجتماعی بسیجیان بالاتر از غیر بسیجیان است. نتایج نشان داد که مهمترین عوامل تأثیرگذار بر منزلت اجتماعی بسیج به ترتیب میزان تأثیر عبارتند از: رعایت معیارهای اخلاقی، کیفیت تعامل با شهروندان، تحصیلات و مهارت، درآمد، پرهیز از اعمال منفی و آراسته بودن وضع ظاهری. نتایج همچنین نشان داد که عوامل رفاهی، برنامه‌های روابط اجتماعی، رسانه‌های داخلی و خارجی شامل (رادیو، روزنامه و کتب و مجلات)، اصلاح برنامه‌های جذب و گزینش و برگزاری دوره‌های آموزشی، بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج در جامعه مؤثر می‌باشند.

واژگان کلیدی

منزلت، منزلت اجتماعی، راهکارهای ارتقا، بسیج.

۱- مقاله حاضر برگرفته از طرح تحقیقاتی است که در مرکز مطالعات پژوهشکده ارتش ۲۰ میلیونی به اجرا درآمده است.

۲- دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی دانشگاه طباطبایی

۳- دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه پیام‌نور ورامین

مقدمه

انسان بخش عمده زندگی خود را در گروه‌های اجتماعی و در ارتباط با دیگران می‌گذراند و در مقام عضو یک خانواده، همسایه، گروه یا سازمان خاص (اعم از اجتماعی-اقتصادی و حرفه‌ای و غیره) با دیگر هم‌نوعان خود در کنش و واکنش متقابل است. نهادها و سازمانهای اجتماعی نیز به مشارکت افراد انسانی نیاز دارند؛ زیرا بدون استفاده از وجود آنها قادر به انجام فعالیت‌های خود نمی‌باشند. روح قانونمند انسان وجود ارتباط او را با هم‌نوعان خود که از نوع ارتباط سازمان یافته، در نظامها و سازمانهای رسمی یا غیر نظام‌دار و در گروه‌های غیر رسمی است اجتناب ناپذیر می‌نماید. از این لحاظ که افراد انسانی در کدام نهاد یا سازمان اشتغال دارند یا چگونه با هم‌نوعان خود در اجتماع ارتباط برقرار می‌کنند یا عضویت چه گروه یا سازمانی را پذیرفته‌اند، از فاکتورهای اجتماعی خاصی برخوردار می‌شوند که در مجموع این فاکتورها آنان را واجد اعتبار یا منزلت اجتماعی ویژه‌ای می‌کند. لذا هر شخصی که عضو گروه یا سازمانی می‌شود، در جامعه‌ای که بدان تعلق دارد مقام و منزلتی دارد. منزلت اجتماعی وی، مقام یا موقعیتی است که معاصران او به طور عینی برایش در جامعه‌ای که زندگی می‌کند، قائلند (نیک‌گهر، ۱۳۶۹). علاوه بر آن، همان‌گونه که افراد در اجتماع از منزلت و اعتبار خاصی برخوردارند، سازمانها نیز در جامعه و متن یک نظام حکومتی، جایگاه و اهمیت خاص خویش را دارند. بسیج نیز به عنوان یکی از سازمانهای کلیدی برای حفظ و برقراری امنیت و دفاع همه جانبه از انقلاب و دستاوردهای آن در جامعه از چنین ویژگی برخوردار است.

حافظان نظم و امنیت کشور (به خصوص بسیج که حافظ دفاع همه جانبه از انقلاب و دستاوردهای آن است) در تعبیر زیبای حضرت امیر المومنین ♦ : حصون الرعیه (دژهای نگهبان مردم و همگان)، زین الولاة (زینت بخش زمامداران)، عزالدین (عزت و سربلندی دهنده دین) و سبل الامن (طریق ایجاد امنیت در جامعه) معرفی شده‌اند و آن بزرگوار خاطر نشان می‌فرماید که پایداری و ایستایی جامعه و رعیت، وابسته به وجود نیروهای مسلح است. با توجه به انتظارات فراوانی که مردم و حتی خود بسیجیان از بسیج در همه زمینه‌ها دارند و گستردگی فعالیت این نیرو در سطح جامعه، همچنین با توجه به فرمایش مقام معظم رهبری "مدظله العالی" مبنی بر اینکه «بسیج» یعنی حضور در میدانهایی که نظام اسلامی،

وظیفه انسانی و الهی و نیازهای کشور، حضور او را در آن میدانها لازم می‌داند و او را به آنها فرا می‌خواند^۱، می‌توان گفت که این نیرو از حساسیت مضاعفی در جامعه برخوردار است و همواره زیر نگاه تیزبین و حسابگر مردم قرار دارد.

ارتباط تنگاتنگ با مردم در راستای انجام وظایف، از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر و پاسخگویی به انتظارات جامعه از اولویتهای نیروی بسیج است. پی بردن به منزلت و نقش اجتماعی بسیجیان از دید مردم در ایجاد ارتباط بهتر و ارتقای روحیه بسیجیان در انجام ماموریتها از اهمیت اساسی برخوردار است. مسلماً هر قدر منزلت اجتماعی بسیج در جامعه بالاتر رود، احترام به بسیج و ارزش کار او افزایش خواهد یافت. لذا این تحقیق در پی بررسی منزلت اجتماعی بسیج و شناسایی راهکارهای مؤثر بر آن از دید مردم است. در این راستا سعی شده، شاخصهای مؤثر بر منزلت اجتماعی بسیج از نظر عموم مردم شناسایی و برای اصلاح و ارتقای آنها راه کارهای علمی ارائه شود.

تا از این طریق ضمن مشخص ساختن میزان منزلت اجتماعی بسیج، بازخوردی به مسئولین برای تدارک برنامه‌های لازم برای ارتقای منزلت بسیج و توانمند کردن آن ارائه گردد. در این پژوهش از روش تحقیق زمینه‌یابی و روش تحقیق همبستگی استفاده شده است.

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه افراد غیربسیجی ۱۵ و بالای ۱۵ سال کشور هم حجم نمونه ۲۴۰ نفر از سراسر کشور است.

تعریف نظری و عملی متغیرها و مفاهیم کلیدی تحقیق

الف) پایگاه اجتماعی (social status)

«پایگاه» به تفاوت‌های میان گروه‌های اجتماعی از نظر احترام یا اعتبار اجتماعی که دیگران برای آنها قایل می‌شوند اطلاق می‌گردد و به ارزیابی‌های ذهنی افراد از اختلافات اجتماعی بستگی دارد. (گیدنز، ۱۳۸۱)

واژه پایگاه معادل انگلیس status و فرانسه statut است و در معنای امروزی کلمه که در جامعه شناسی به کار برده می‌شود یعنی: مقام، منزلت، شأن. لذا پایگاه اجتماعی آن مقام یا موقعیتی است که معاصران یک شخص به طور عینی برایش در

۱- اردوی رزمی فرهنگی علویان (۸۰/۸/۲۱).

جامعه ای که زندگی می کند، قائلند. (نیک گهر، ۱۳۷۵)

تأمین (۱۳۷۹) نیز ارزیابی اجتماعی را قضاوتی می داند که جامعه به موجب آن منزلت، اهمیت یا محبوبیت بیشتری به فلان موقعیت یا فلان پایگاه اجتماعی می دهد و به طور کلی آنها را، به هر دلیلی، به موقعیتها و پایگاههای اجتماعی دیگر ترجیح می دهد.

با توجه به تعاریف فوق ملاحظه می شود که بین «پایگاه» و «منزلت» تفاوتی وجود ندارد و در تعاریف ذکر شده، واژه منزلت مترادف با واژه پایگاه است. البته در ادبیات تحقیق بسیاری از مترجمان و محققان؛ واژه prestige را به عنوان منزلت، حیثیت یا وجهه تعریف کرده اند. همچنین محققانی که کارشان رابطه تنگاتنگی با منزلت دارد، تأکید می کنند که «پایگاه اجتماعی» و «منزلت» ابعاد یکسانی نیستند، هرچند که همبستگی در بین عوامل بنیادی بالاست (Frank & et.al, 1974). همبستگی منزلت با تحصیلات $r = 0.84$ با درآمد $r = 0.85$ و همبستگی چندگانه این سه متغیر 0.91 است که مبین آن است که حدود 0.83 درصد واریانس منزلت اجتماعی افراد را می توان به ترکیبی از تحصیلات و درآمد نسبت داد. تحقیقات صورت گرفته نشان می دهد که استفاده از مقیاسهای پایگاه و منزلت برای اغلب مشاغل به نمرات همسانی منجر می شود، اما برای تعدادی از مشاغل این هم ارزی را پدید نمی آورد. مقیاس پایگاه رتبه کشیشان، کشاورزان و کارگران بدی (مانند مکانیک) را که از منزلت متوسطی برخوردارند، (به علت تحصیلات کم و عواید نقدی پایین) کم برآورد می کند. (Robinson & et.al, 1969; Treiman, 1977)

با توجه به ناهمخوانی هایی از این دست، پیشنهاد شده است چنانچه متغیر وابسته «سطح پایگاه» است، از اندازه منزلت استفاده شود و چنانچه متغیر وابسته «تحرک شغلی» است، از شاخصهای اجتماعی اقتصادی استفاده شود (Hauser & Featherman, 1974) پیشنهاد دیگر این است که شغل یا حرفه به طرق گوناگون مطالعه و نتایج به دست آمده مورد بررسی قرار گیرد (میلر، ۱۳۸۰). با توجه به پیشنهاد میلر مبنی بر مطالعه شغل یا حرفه به طرق گوناگون و بررسی نتایج به دست آمده که امکان مقایسه نتایج حاصله را فراهم می کند و به ارزیابی جامع تری منجر می شود، در این تحقیق برای بررسی منزلت اجتماعی بسیج از

رویکرد تلفیقی شامل روش ارزیابی ذهنی، روش مقایسه افشار بسیج با افشار مشابه غیر بسیجی (عادی) جامعه، روش برآورد منزلت اجتماعی بسیج به صورت غیر مستقیم و به وسیله چکیده‌ای از تعاریف مقام معظم رهبری از بسیج و روش استفاده از شاخصهای تحصیلات و مهارت، مسکن و درآمد استفاده شده است.

ب) عوامل مؤثر بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

منظور از عوامل مؤثر بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج عواملی است که از مبانی نظری تحقیق شامل نظریات جامعه شناسی، تحقیقات قبلی، فرمایشات مقام معظم رهبری و مباحث اسلامی به خصوص نهج البلاغه و همچنین مصاحبه با ۳ نفر از افرادی که در سالهای اخیر در خصوص بررسی منزلت اجتماعی مشاغل کار تحقیقی انجام داده اند استخراج شده است. این عوامل و تعاریف آنها به شرح ذیل است.

ب-۱) کیفیت تعامل با شهروندان

به نحوه سلوک و رفتار یا به عبارت دیگر به چگونگی رفتار و نحوه برخورد بسیجیان با مردم اشاره دارد که می تواند رفتاری مهربانانه، توأم با احترام، منطقی و به دور از هر گونه برخورد خشونت آمیز با دیگران و یا بالعکس رفتاری غیر منطقی، توأم با پرخاشگری، عصبانیت و... باشد.

ب-۲) عوامل رفاهی

در فرهنگ فارسی از مجموع معانی و توضیحاتی که پیرامون لغت رفاه و مشتقات آن بیان شده، می توان چنین گفت که رفاه در زندگی عبارت است از: آسایش، خوشی، فراخ عیشی، توسعه و برخورداری انسان از امکانات و نعمت‌ها در زندگی. این مفهوم با معنای اصطلاحی رایج در فرهنگ عمومی و عرف اجتماعی هماهنگی دارد.

در فقه اسلامی با مطالعات و کنکاش‌هایی که در ابواب مختلف فقه همچون: خمس، زکات، نکاح (نفقه زوجه، اولاد، ابوین) و نیز بخش‌های مربوط به روایات اقتصادی مانند، فقر و غنی، کفاف، کار، مالکیت و... به عمل آمده است، چنین به دست می‌آید که رفاه عبارت است از دارا بودن یا برخورداری انسان از امکانات مادی و معنوی در زندگی، به گونه ای که فرد از نظر مالی و غیر مالی در آرامش و

آسایش مطلوبی باشد. به عبارت دیگر؛ وقتی می‌توان عنوان «در رفاه بودن» را به کسی اطلاق کرد که وی به اندازه‌ای از امکانات مادی و معنوی برخوردار باشد که بتواند تمام امور مربوط به نیازهای جسمی و روحی خود و عائله تحت تکفل خود را برآورده ساخته، علاوه بر آن نیز بتواند در انجام وظایف اجتماعی و امور مستحبی و ادای حقوق و تکالیفی که نسبت به دیگران دارد، کوشا باشد.

با این بیان، تفاوت بین تعریف رفاه در فرهنگ فارسی و فقه اسلامی روشن می‌شود و آن، اینکه رفاه در فرهنگ عمومی و اصطلاح عرفی فقط ناظر به آسایش و توسعه مادی زندگی انسان است. حال آنکه در فقه اسلامی و دیدگاه فقها، رفاه اعم است از آسایش و توسعه مالی و غیر مالی انسان در زندگی.

در این تحقیق منظور از عوامل رفاهی مجموعه اموری است که به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر رفاه کارکنان مؤثرند. از آن جمله می‌توان به مزایایی همچون کمکهای نقدی و غیر نقدی، وامهای قرض الحسنه، بیمه‌های گوناگون و ... اشاره کرد.

ب- ۳) ظواهر دینی و ظواهر عاطفی، اعتقادی و عملی

منظور از «ظواهر دینی و ظواهر عاطفی، اعتقادی و عملی»، مواردی از قبیل شرکت در نماز جماعت مسجد، شرکت در نماز جمعه، رفتن به مجالس روضه خوانی، زیارت عاشورا، دعای کمیل، توسل به امام زمان (عج)، رفتن به جمران، سینه زنی، پرداخت خمس، زکات و فطریه، زیارت اماکن مذهبی و... است.

ب- ۴) وضع ظاهری

منظور از «وضع ظاهری» نوع پوششی است که بسیجیان با آن در اجتماع ظاهر می‌شوند. این پوشش ممکن است آراسته و مرتب، ژنده و نامرتب، تجملی و... باشد. در این تحقیق میزان تأثیر وضع ظاهری بسیجیان بر منزلت اجتماعی آنها مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

ب- ۵) معیارهای اخلاقی

منظور از «معیارهای اخلاقی» در این تحقیق، ویژگی‌های رفتاری مثبت یا ارزشهای اخلاقی است که در جامعه ممدوح و پسندیده است و معمولاً به عنوان صفاتی ایده آل برای یک انسان خوب بیان می‌شوند.

ب- ۶) پرهیز از اعمال منفی

منظور از «اعمال منفی» در این تحقیق، ویژگی‌های رفتاری منفی است که در جامعه به عنوان ضد ارزش شناخته می‌شوند و معمولاً به عنوان صفاتی منفی برای یک انسان بد بیان می‌شوند.

ب- ۷) رسانه‌ها و مطبوعات

منظور از «رسانه‌ها و مطبوعات» بررسی نقش عواملی از قبیل تلویزیون، رادیو، اینترنت، ماهواره، نوار ویدئو، نوارهای صوتی (کاست)، CD، کتاب، مجله و روزنامه بر اعتبار و منزلت اجتماعی بسیج است، چرا که آنها با قشر وسیعی از مردم سروکار دارند و تصویری که از یک بسیجی نشان می‌دهند، اذهان مردم را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهند.

ب- ۸) برنامه‌های روابط اجتماعی

منظور از «برنامه‌های روابط اجتماعی» برنامه‌هایی است که از طریق آنها بسیج می‌تواند ارتباط خود را با مردم بیشتر کند تا از این طریق مردم آنها را از خودشان بدانند و برای آنها احترام بیشتری قائل شوند.

ب- ۹) برگزاری دوره‌های آموزشی:

«آموزش از نظر لغوی اسم مصدر است به معنی آموختن، عمل کردن و تعلیم دادن». (عمید، ۱۳۵۸، ص ۷۰)

ادوین (۱۹۲۷، ص ۳۲۴) می‌گوید: «آموزش عبارت است از فراهم آوردن موجبات افزایش مهارت‌ها و معلومات انسان در یک شغل».

دولان و شولر (۱۳۸۱، ص ۲۴۵) می‌گویند: آموزش تجربه‌ای است مبتنی بر یادگیری که به منظور ایجاد تغییرات نسبتاً ماندگار در فرد صورت می‌گیرد تا او بتواند توانایی خود را برای انجام دادن کار بهبود بخشد. به طور مرسوم، می‌گویند «آموزش می‌تواند تغییر مهارت‌ها، دانش، نگرش‌ها و رفتار اجتماعی را در بر داشته باشد». آموزش می‌تواند به معنای به وجود آمدن تغییر در دانش افراد، طرز کار و نگرش‌هایشان در مورد کار یا تعامل آنان با همکاران و سرپرستانشان باشد.

منظور از دوره آموزشی در این تحقیق، هر نوع دوره‌ای است که به منظور بالا بردن بصیرت و ایمان و افزایش مهارت‌های بسیجیان، تغییر در دانش، طرز کار و نگرش‌هایشان در مورد کار یا تعامل آنان با همکاران و سرپرستان و مردم برگزار شود.

ب- ۱۰) اصلاح شیوه‌های جذب و گزینش:

منظور از شیوه‌های جذب و گزینش روش‌هایی است که در حال حاضر سازمان بسیج برای جذب و گزینش بسیجیان از آنها استفاده می‌کند. در این تحقیق، این شیوه‌ها مورد بررسی قرار خواهد گرفت که آیا نیازی به اصلاح آنها وجود دارد یا خیر و در صورت نیاز به اصلاح، اصلاح این شیوه

ها به چه میزان در ارتقای منزلت اجتماعی بسیج مؤثر است؟

گردآوری اطلاعات

به منظور نیل به اهداف تحقیق، با استفاده از: الف) نظریات جامعه‌شناسی راجع به منزلت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن، ب) فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص منزلت اجتماعی بسیج و عوامل مؤثر بر آن، ج) مباحث اسلامی و به خصوص نهج‌البلاغه در خصوص منزلت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن، د) مصاحبه با ۳ تن از پژوهشگرانی که در سالهای اخیر در خصوص منزلت اجتماعی یک یا چند شغل کار تحقیقی انجام داده بودند، شاخصها و ملاک‌های اساسی مؤلفه‌های مدل مفهومی تحقیق استخراج شد. پس از آن با توجه به ویژگی‌ها و شاخصهای استخراج شده در مرحله فوق، ابزار تحقیق تهیه گردید. برای بررسی اعتبار پرسشنامه، ویژگی‌های استخراج شده دسته‌بندی و پس از بررسی و دو مرحله ویرایش، در قالب پرسشنامه اولیه برای بررسی اعتبار محتوا^۱ در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت. پس از بررسی نظرات و پیشنهادهای صاحب‌نظران، تغییرات لازم در فرم اولیه ایجاد و فرم ثانویه آزمون تهیه شد. سرانجام فرم ثانویه آزمون بر روی یک نمونه ۱۵۰ نفری (۷۵ نفر بسیجی و ۷۵ نفر غیر بسیجی) اجرا و از آنان خواسته شد تا ضمن پاسخگویی به سؤالات، نظرات خود را در خصوص مفهوم بودن سؤالات بیان کنند. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و تجزیه و تحلیل سؤال‌ها و حصول اطمینان از اعتبار و پایایی پرسشنامه و رفع اشکالهای مشخص شده، پرسشنامه نهایی تهیه گردید.

برای اجرای پرسشنامه نهایی روی نمونه آماری مورد مطالعه، پس از انجام مراحل نمونه‌گیری و مشخص شدن نمونه مورد نظر و برقراری هماهنگی‌های لازم، پرسشنامه‌ها توسط پرسشگران مرکز تحقیقات بسیج در بین نمونه آماری مورد مطالعه (شامل ۷ استان از ۷ منطقه کشور) توزیع شد.

پس از آن، پاسخنامه‌های جمع‌آوری شده کدگذاری و داده‌ها برای ورود به رایانه آماده گردیدند. داده‌های آماری با استفاده از نرم افزار آماری SPSS / 11.5 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ضرایب پایایی (ضریب آلفای کرانباخ) برای هر یک از خرده‌مقیاسهای پرسشنامه منزلت اجتماعی بسیج و عوامل مؤثر بر ارتقای آن (اجرای مقدماتی و نهایی) در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: خلاصه اطلاعات حاصله در خصوص پایایی مقیاسها با استفاده از ضریب آلفای کرانباخ (۱۹۵۱) در اجرای مقدماتی و نهایی

ضریب آلفا		تعداد سوال	مقیاس
اجرای نهایی	اجرای مقدماتی		
۰/۸۶	۰/۷۸	۱۲	منزلت اجتماعی بسیج (با استفاده از روش ارزیابی ذهنی)
۰/۷۶	۰/۷۰	۸	منزلت اجتماعی بسیج (با استفاده از شاخصهای تحصیلات، مسکن و درآمد)
۰/۸۲	۰/۸۱	۴	منزلت اجتماعی بسیج (از طریق چکیده ای از تعاریف مقام معظم رهبری از بسیج)
۰/۹۴	۰/۹۱	۱۴	منزلت اجتماعی نیروهای بسیجی در مقایسه با اقشار مشابه غیر بسیجی (عادی) جامعه
ضریب آلفا		تعداد سوال	عوامل مؤثر بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج
اجرای نهایی	اجرای مقدماتی		
۰/۷۹	۰/۷۱	۵	ظواهر دینی و ظواهر عاطفی اعتقادی و عملی
۰/۸۸	۰/۷۸	۸	کیفیت تعامل با شهروندان
۰/۹۵	۰/۸۵	۲۴	معیارهای اخلاقی
۰/۹۰	۰/۷۹	۱۷	پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها)
۰/۶۹	۰/۷۱	۵	وضع ظاهری
۰/۹۶	۰/۸۵	۱۴	عوامل رفاهی
۰/۷۲	۰/۶۴	۳	تحصیلات و مهارت
۰/۷۱	۰/۷۸	۲	مسکن
۰/۶۱	۰/۶۰	۳	درآمد
۰/۹۳	۰/۷۸	۸	برنامه‌های روابط اجتماعی
۰/۸۸	۰/۷۲	۸	تأثیر رسانه‌های داخلی بر منزلت اجتماعی بسیج
۰/۸۹	۰/۶۷	۶	تأثیر رسانه‌های خارجی بر منزلت اجتماعی بسیج
۰/۸۵	۰/۷۸	۷	تأثیر اصلاح روندهای کنونی جذب و گزینش بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج
۰/۹۵	۰/۸۵	۷	تأثیر دوره‌های آموزشی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

یافته‌های تحقیق

خلاصه ویژگی های جمعیتی نمونه

اطلاعات حاصله نشان داد که :

بیشترین درصد پاسخگویان (۳۲/۲ درصد) در فاصله سنی ۱۶ تا ۱۹ سال و کمترین درصد پاسخگویان در فاصله سنی ۴۸ تا ۵۱ سال (۰/۸ درصد) و بالاتر از ۵۱ سال (۰/۸ درصد) قرار دارند.

۴۸ درصد پاسخگویان مورد مطالعه را مردان و ۴۹/۸ درصد را نیز زنان تشکیل می دهند.

۲/۳ درصد نیز جنسیت خود را اعلام نکرده اند.

۶۹/۸ درصد پاسخگویان مورد مطالعه مجرد و ۲۶/۷ درصد متأهل بوده اند. ۳/۵ درصد

نیز وضعیت تاهل خود را اعلام نکرده اند.

۷۷/۶ درصد پاسخگویان متولد روستا و ۱۸/۵ درصد پاسخگویان متولد شهر می باشند.

۳/۸ درصد پاسخگویان محل تولد خود را اعلام نکرده اند.

۸۳/۴ درصد پاسخگویان در حال حاضر در شهر و ۱۲/۹ درصد در حال حاضر در

روستا زندگی می کنند. ۳/۸ درصد پاسخگویان محل زندگی خود را گزارش نداده اند.

بیشترین درصد پاسخگویان (۴۳/۶ درصد) دارای تحصیلات دیپلم و کمترین درصد

پاسخگویان (۰/۴ درصد) دارای تحصیلات دکتری می باشند. ۳/۵ درصد پاسخگویان نیز

تحصیلات خود را ذکر نکرده اند.

درآمد ماهیانه بیشترین درصد پاسخگویان (۷/۲ درصد) بین ۱۵۱ تا ۲۵۰ هزار تومان

می باشد. کمترین درصد پاسخگویان (۱/۲ درصد) نیز بین ۳۵۱ تا ۴۰۰ هزار تومان در ماه

درآمد دارند. ۶۸/۶ درصد پاسخگویان نیز به این سؤال پاسخ نداده اند.

بیشترین درصد پاسخگویان (۴۹/۷ درصد) در منزل پدری زندگی می کنند.

۲۸/۴ درصد پاسخگویان در منزل شخصی و ۱۵/۱ درصد نیز در منزل اجاره ای زندگی

می کنند. ۲/۵ درصد پاسخگویان در منازلی غیر از موارد ذکر شده (پدری، شخصی، اجاره

ای) زندگی می کنند. ۴/۳ درصد پاسخگویان نیز وضعیت منزل مسکونی خود را بی پاسخ

گذاشته اند.

بیشترین درصد پاسخگویان (۴۲/۸ درصد) میزان مناسب بودن محل سکونت خود را در

حد متوسط و کمترین درصد پاسخگویان (۲/۴ درصد) نیز میزان مناسب بودن محل سکونت

خود را در حد خیلی ضعیف ارزیابی کرده اند. ۳/۲ درصد نیز میزان مناسب بودن محل سکونت خود را گزارش نداده اند.

۶۵/۳ درصد پاسخگویان از وسیله نقلیه عمومی و ۲۸/۸ درصد پاسخگویان از وسیله نقلیه شخصی استفاده می کنند. ۵/۹ درصد پاسخگویان نیز وسیله نقلیه مورد استفاده خود را گزارش نداده اند.

بیشترین درصد پاسخگویان، ساکن استان تهران (۴۰/۶ درصد) و کمترین درصد نیز ساکن استان بوشهر (۳/۹ درصد) می باشند. سایر درصدها نیز عبارتند از: ۱۴/۴ درصد ساکن اصفهان، ۱۰/۲ درصد ساکن گیلان، ۸/۴ درصد ساکن آذربایجان غربی، ۴/۱ درصد ساکن سمنان، ۴/۱ درصد نیز ساکن استان ایلام ۱۴/۳ درصد باقیمانده، پرسشنامه های واجد نقص یا بدون برگشت می باشد.

۴/۸ درصد پاسخگویان خانواده شهید، ۱/۶ درصد رزمنده، ۱/۴ درصد جانباز و ۰/۶ درصد نیز آزاده می باشند. درصد کمی از پاسخگویان نیز وضعیت های ترکیبی (مثلا رزمنده و جانباز یا رزمنده و خانواده شهید و...) را گزارش داده اند. ۷۶/۳ درصد پاسخگویان نیز هیچ کدام از وضعیت های ایثارگری (رزمنده، آزاده، جانباز، خانواده شهید) را گزارش نداده اند. علاوه بر آن ۱۴/۷ درصد نیز وضعیت ایثارگری خود را مشخص نکرده اند.

۲. خلاصه نظرات پاسخگویان

در این تحقیق، به منظور برآورد منزلت اجتماعی بسیجی از ۴ روش ذیل استفاده شد:

۱. برآورد منزلت اجتماعی بسیجی با استفاده از روش ارزیابی ذهنی؛
  ۲. برآورد منزلت اجتماعی بسیجی با استفاده از روش مقایسه اقشار بسیجی با اقشار مشابه غیر بسیجی (عادی) جامعه؛
  ۳. برآورد منزلت اجتماعی بسیجی به صورت غیر مستقیم و به وسیله چکیده ای از تعاریف مقام معظم رهبری از بسیج؛
  ۴. برآورد منزلت اجتماعی بسیجی با استفاده از شاخصهای تحصیلات و مهارت، مسکن و درآمد.
- نتایج ارزیابی منزلت اجتماعی بسیجی با استفاده از روش ارزیابی ذهنی نشان داد که علاقه و

تمایل جامعه به برقراری ازدواج و همچنین علاقه و تمایل جامعه به برقراری روابط خانوادگی با بسیجیان و غیر بسیجیان تفاوتی ندارد؛ میزان علاقه و تمایل جامعه به برقراری روابط فردی و همچنین دوستی با بسیجیان بیشتر از علاقه و تمایل آنان به برقراری روابط فردی و دوستی با غیر بسیجیان است. همچنین میزان مقبولیت اجتماعی، احترام اجتماعی، مقام و موقعیت اجتماعی، شهرت اجتماعی، اعتبار و آبروی اجتماعی، ارجعیت و برتری در جامعه، محبوبیت اجتماعی و نفوذ اجتماعی در بسیجیان بیشتر از غیر بسیجیان است.

نتایج ارزیابی منزلت اجتماعی بسیج با استفاده از روش مقایسه اقشار بسیج با اقشار مشابه غیر بسیجی (عادی) جامعه نشان داد که منزلت اجتماعی همه اقشار بسیجی شامل دانش آموز، دانشجوی، متخصص، طلبه، کارگر، پایگاه مساجد، عشایر، اصناف، و اداری نسبت به اقشار مشابه غیر بسیجی (عادی) جامعه بالاتر است.

نتایج ارزیابی منزلت اجتماعی بسیج به صورت غیر مستقیم و با استفاده از چکیده‌ای از تعاریف مقام معظم رهبری از بسیج نشان داد کسانی که حاضرند جهت نیل به اهداف کشور در هر زمینه‌ای که نیاز باشد وارد شوند؛ کسانی که با نیرو، اراده، دانش و ایمان خود، در صدد جبران عقب ماندگی‌های چند ده ساله کشور هستند؛ کسانی که منافع کشور و سربلندی مردم و پیشرفت انقلاب و آبرومندی نظام را بر آسایش و راحتی خود و کسب امتیازات شخصی ترجیح می‌دهند و افراد آرمانگرا، با اخلاص، با گذشت و اهل کار در میدانهای مورد نیاز - که مقام معظم رهبری از آنها به عنوان بسیجیان یاد می‌کند- از منزلت اجتماعی بالایی در جامعه ما برخوردارند.

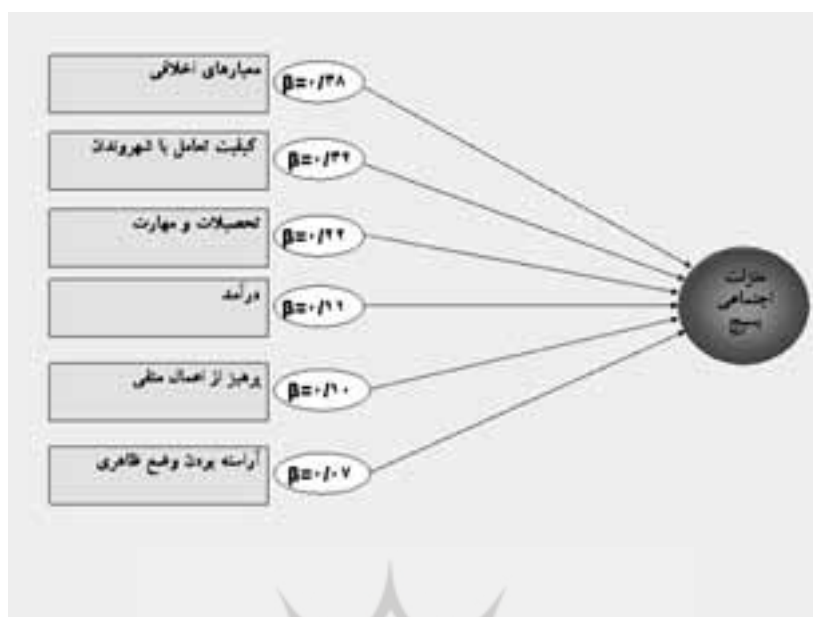
نتایج ارزیابی منزلت اجتماعی بسیج با استفاده از متغیرهای تحصیلات و مهارت، مسکن و درآمد نشان داد که از دیدگاه مردم، بسیجیان نسبت به غیر بسیجیان از تخصص و مهارت سطح بالاتری برای انجام وظیفه برخوردارند؛ علم و آگاهی آنها بالاتر است و از تحصیلات دانشگاهی بالاتری برخوردارند. همچنین میزان درآمد و میزان برخورداری آنان از مسکن شخصی و امکانات تفریحی برای اوقات فراغت بیشتر از غیر بسیجیان است و محل سکونت بسیجیان نیز مناسب تر از محل سکونت غیر بسیجیان می‌باشد. علاوه بر آن، تحلیل نتایج حاصله در خصوص میزان برخورداری از اتومبیل شخصی نشان داد که از دیدگاه مردم، میزان برخورداری بسیجیان و غیر بسیجیان از اتومبیل شخصی یکسان است.

عوامل مؤثر بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

به منظور تعیین میزان تأثیر متغیرهای «ظواهر دینی و ظواهر عاطفی اعتقادی و عملی»، «کیفیت تعامل با شهروندان»، «معیارهای اخلاقی»، «پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها)»، «وضع ظاهری»، «تحصیلات و مهارت» «مسکن» و «درآمد» بر منزلت اجتماعی بسیج از نظر پاسخگویان (بسیجیان و غیر بسیجیان) و تعیین سهم هر کدام از این متغیرها بر منزلت اجتماعی بسیج از تحلیل رگرسیون خطی چند متغیره به روش قدم به قدم^۱ استفاده شد.

نتایج حاصله نشان داد مقدار R هنگامی که متغیر پیش بینی کننده فقط معیارهای اخلاقی می باشد ۰/۷۷ است، در حالی که با اضافه شدن متغیرهای پیش بینی دیگر شامل تحصیلات و مهارت، کیفیت تعامل با شهروندان، درآمد، پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها) و آراسته بودن وضع ظاهری، مقدار R به ۰/۸۱۵ افزایش یافته است. به عبارت دیگر؛ متغیرهای معیارهای اخلاقی، تحصیلات و مهارت، کیفیت تعامل با شهروندان، درآمد، پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها) و آراسته بودن وضع ظاهری مجموعاً ۶۶ درصد (۰/۶۶) از تغییرات منزلت اجتماعی بسیج را پیش بینی می کنند.

ضرایب بتا (β) نیز نشان داد که عامل معیارهای اخلاقی با ضریب بتا (β) ۰/۳۸ بیشترین سهم و تأثیر را در پیش بینی و تبیین تغییرات منزلت اجتماعی بسیج دارد. پس از آن، عامل کیفیت تعامل با شهروندان با ضریب بتا (β) ۰/۳۲ نسبت به سایر عوامل سهم و تأثیر بیشتری در پیش بینی و تبیین تغییرات منزلت اجتماعی بسیج داشته است. میزان تأثیر ضریب بتا (β)، سایر عوامل شامل «تحصیلات و مهارت»، «درآمد»، «پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها)» و «آراسته بودن وضع ظاهری» نیز به ترتیب ۰/۲۲، ۰/۱۱، ۰/۱۰ و ۰/۰۷ می باشد. در نمودار (۱) ضرایب بتا (β) متغیرها ارائه شده است.

نمودار ۱: ضرایب بتا (β) عوامل مؤثر بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

تأثیر عوامل رفاهی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

نتایج به دست آمده در این خصوص که آیا در نظر گرفتن عوامل رفاهی برای بسیجیان باعث ارتقای منزلت اجتماعی آنان می‌شود یا کاهش آن، نشان داد که درصد بیشتری از پاسخگویان اعتقاد داشته‌اند که در نظر گرفتن عوامل رفاهی به شرح ذیل برای بسیجیان در ارتقای منزلت اجتماعی آنها مؤثر است:

- در نظر گرفتن بیمه‌های مختلف برای بسیجیان؛
- دایر کردن کلینیک‌های مشاوره و روانشناسی برای بسیجیان با تخفیف ویژه؛
- عرضه محصولات غذایی برای بسیجیان با تخفیف ویژه؛
- اعطای وام‌های بلند مدت کم بهره یا بدون بهره؛
- واگذاری منازل مسکونی با هزینه کمتر از حد قیمت واقعی؛
- اعطای تسهیلات ویژه برای خرید خودرو؛
- فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای استفاده مؤثر بسیجیان از اوقات فراغت؛
- اعطای کارت‌های اعتباری مختلف جهت در نظر گرفتن تخفیفات ویژه در زمینه استفاده از هتل، هواپیما، قطار، اتوبوس و غیره برای بسیجیان و خانواده آنها؛

- ایجاد مهد کودک برای فرزندان خانواده های بسیجیان؛
- در نظر گرفتن کمکهای نقدی و غیر نقدی مختلف برای بسیجیان؛
- تدارک برنامه های تفریحی و زیارتی برای بسیجیان همراه با خانواده؛
- اعطای هدایا و جوایز ارزنده به بسیجیان ممتاز و نمونه؛
- اهدای کالا و بن و کمکهای غیر نقدی؛
- فراهم کردن کار و شغل برای بسیجیان.

تأثیر برنامه های روابط اجتماعی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

نتایج به دست آمده در این خصوص که آیا اجرای برنامه های روابط اجتماعی باعث ارتقای منزلت اجتماعی بسیجیان می شود یا کاهش آن، نشان داد که درصد بیشتری از پاسخگویان اعتقاد داشته اند که اجرای برنامه های روابط اجتماعی به شرح ذیل منجر به ارتقای منزلت اجتماعی بسیج در جامعه می شود:

- برگزاری نمایشگاه ها، سمینارها و همایش های متنوع در سراسر کشور جهت برقراری ارتباط با مردم و همچنین شناساندن وظایف، کارکردها و نقش بسیج در جامعه؛
- حمایت از برنامه های ورزشی و قهرمانی جوانان و ...؛
- ارج نهادن به فعالیتهای بسیجیان در تلویزیون و دیگر رسانه ها؛
- نشان دادن جاذبه های بسیج در تلویزیون و دیگر رسانه ها؛
- آشنا کردن مردم، به خصوص جوانان از نزدیک با وظایف و ماموریت های بسیجیان؛
- برگزاری برنامه های آموزشی، تفریحی و سیاحتی برای جوانان و آشنا کردن آنها با بسیج؛

انتشار مجله اطلاع رسانی بسیج در سطح جامعه؛

ساخت فیلمهای مناسب جهت ارائه تصویر مطلوب و با اقتدار از بسیج در ذهن مردم.

تأثیر برنامه های رسانه های داخلی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

نتایج به دست آمده در این خصوص که آیا برنامه های رسانه های داخلی باعث افزایش منزلت اجتماعی بسیج می شود یا کاهش آن، نشان داد که درصد بیشتری از مردم اعتقاد

داشته اند که برنامه‌های رسانه‌های داخلی تأثیر مناسبی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج در جامعه دارد. در این خصوص از نظر غیر بسیجیان، رسانه‌ها به ترتیب میزان تأثیر عبارتند: از تلویزیون، رادیو، عکسهای تهیه شده از بسیجیان، کتب و مجلات، روزنامه، نوارهای صوتی و تصویری و سی‌دی، سینما و سایتهای اینترنتی.

تأثیر برنامه‌های رسانه‌های خارجی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

نتایج به دست آمده در این خصوص که آیا برنامه‌های رسانه‌های خارجی باعث افزایش منزلت اجتماعی بسیج می‌شود یا کاهش آن؛ نشان داد که از نظر مردم، برنامه‌های رسانه‌های خارجی شامل رادیو، روزنامه و کتب و مجلات تأثیر مناسبی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج دارد؛ در حالی که سایر برنامه‌های رسانه‌های خارجی شامل سایتهای اینترنتی و ماهواره تأثیر نامناسبی بر منزلت اجتماعی بسیج و در کاهش منزلت اجتماعی بسیج در جامعه تأثیر دارند. علاوه بر آن از نظر مردم، نوارهای صوتی و تصویری و سی‌دی تأثیر نامناسبی بر منزلت اجتماعی بسیج دارد.

میزان تأثیر اصلاح شیوه‌های جذب و گزینش بر ارتقای شأن و منزلت اجتماعی بسیجیان

نتایج به دست آمده در خصوص میزان مناسب بودن روندهای کنونی بسیج برای جذب و گزینش افراد واجد صلاحیتها و ویژگی‌های لازم و همچنین میزان تأثیر اصلاح روندهای کنونی جذب و گزینش بسیج در ارتقای اعتبار و منزلت اجتماعی بسیجیان نشان داد پاسخگویان اعتقاد داشته‌اند که اگرچه روندهای کنونی بسیج برای جذب و گزینش افراد واجد صلاحیتها و ویژگی‌های لازم، شامل افراد زبده و متخصص، افراد دارای فضایل اخلاقی (از قبیل خوش اخلاقی، امانتداری، صداقت، درستکاری، وفای به عهد و...)، افراد دارای روابط اجتماعی خوب با مردم، دارای ظواهر دینی، افراد دارای وضع ظاهری آراسته و مرتب، افراد پایبند به اعتقادات و ارزشهای اسلامی و جلوگیری از ورود افراد دارای صفات اخلاقی ناپسند (از قبیل تملق و چاپلوسی، بی‌نظمی، خودخواهی و...)، مناسب است، اما اصلاح و بهبود آنها نیز می‌تواند تا حد زیادی منجر به ارتقای اعتبار و منزلت اجتماعی بسیج در جامعه شود.

میزان تأثیر دوره های آموزشی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیجیان

نتایج به دست آمده در خصوص میزان تأثیر دوره های آموزشی برگزار شده بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیجیان نشان داد که از نظر مردم، هیچ کدام از دوره های آموزشی برگزار شده نقش مؤثری در ارتقای منزلت اجتماعی بسیجیان نداشته اند. البته لازم به توضیح است که درصد بسیار کمی از مردم (کمتر از ۷٪) در این دوره ها حضور داشته اند و شاید علت نامؤثر دانستن آن، عدم ارتباط مردم با این دوره ها باشد؛ زیرا کل پاسخگویان اعتقاد داشته اند که برگزاری دوره های آموزشی برای بسیجیان به میزان زیادی می تواند باعث ارتقای شأن و منزلت اجتماعی بسیج در جامعه بشود. این مطلب بیانگر اهمیت برگزاری دوره های آموزشی در ارتقای منزلت اجتماعی بسیج می باشد.

بررسی وضعیت بسیجیان در مقایسه با غیر بسیجیان در عوامل مؤثر بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج

۱. عامل ظواهر دینی و ظواهر عاطفی، اعتقادی و عملی

نتایج به دست آمده در خصوص مقایسه وضعیت بسیجیان در مقایسه با غیر بسیجیان در عامل ظواهر دینی و ظواهر عاطفی، اعتقادی و عملی نشان داد که از نظر پاسخگویان، بسیجیان نسبت به غیر بسیجیان اعمال مذهبی ذیل را بیشتر انجام می دهند:

- زیارت اماکن مذهبی؛
- شرکت در نماز جماعت؛
- شرکت در مجالس مذهبی (روضه خوانی، سینه زنی، دعای کمیل، توسل به امام زمان (عج) و...)
- پرداخت فطریه؛
- نذر و نیاز کردن.

۲. عامل کیفیت تعامل با شهروندان

نتایج به دست آمده در خصوص مقایسه وضعیت بسیجیان در مقایسه با غیر بسیجیان در

عامل کیفیت تعامل با شهروندان نشان داد که از نظر پاسخگویان، کیفیت تعامل بسیجیان با مردم بهتر از کیفیت تعامل غیر بسیجیان با مردم است. به عبارت دیگر، ویژگی‌های ذیل در بسیجیان مشهودتر از غیر بسیجیان است:

- داشتن وقار و متانت هنگام رویارویی با مردم؛
- برخورد منطقی و حساب شده با دیگران؛
- با نرمش و لطافت با مردم رفتار کردن؛
- برخورد دوستانه داشتن با دیگران؛
- در برخورد با دیگران سعه صدر پیشه کردن؛
- احترام دیگران را رعایت کردن؛
- دخالت نکردن بی‌مورد و نابجا در زندگی شخصی دیگران؛
- آرام بودن در مقابل تمسخر و توهین احتمالی.

۳. عامل معیارهای اخلاقی (ارزشهای مثبت اخلاقی)

نتایج به دست آمده در خصوص مقایسه وضعیت بسیجیان در مقایسه با غیربسیجیان در عامل معیارهای اخلاقی (ارزشهای مثبت اخلاقی) نشان داد که از نظر پاسخگویان، معیارهای اخلاقی وظیفه‌شناسی، مقید بودن به انجام فرایض دینی، با ایمانی، خوش اخلاقی، اجتماعی بودن، راستگویی، فهمیدگی، دلسوزی، با تقوایی، قابل اعتماد بودن، باوجدانی، صلح دوستی، انصاف، تواضع و فروتنی، رازداری، صداقت، رعایت کردن قانون، امانتداری، فعال بودن، وفای به عهد (پایبندی به قول و قرار)، خیرخواهی و کمک به دیگران، عدالت، گذشت و ایثار، و اخلاص در عمل در بسیجیان مشهودتر از غیر بسیجیان است.

۴. عامل پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها)

نتایج به دست آمده در خصوص مقایسه وضعیت بسیجیان در مقایسه با غیر بسیجیان در عامل پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها) نشان داد که از نظر مردم ویژگی‌های مردم آزاری، حسادت، رشوه‌گیری، تجمل‌گرایی، شرارت، تقلب و کتمان حقایق، بی‌نظمی، تنبلی، بی‌ادبی و پارتی بازی کردن در غیر بسیجیان مشهودتر از بسیجیان است.

عامل وضعیت ظاهری

نتایج به دست آمده در خصوص مقایسه وضعیت بسیجیان با غیر بسیجیان در عامل وضعیت ظاهری نشان داد که از نظر پاسخگویان، بسیجیان بیشتر از غیربسیجیان حدود شرعی را در پوشیدن لباس رعایت می کنند. همچنین از نظر پاسخگویان، پوشیدن لباسهای ژنده و نامرتب، تجملی و گران قیمت، مدلهای غربی و نامتناسب با شئون اسلامی در غیربسیجیان مشهود تر از بسیجیان است. در حالی که از لحاظ آراسته بودن وضعیت ظاهری تفاوتی بین بسیجیان و غیر بسیجیان مشاهده نشد.

مقایسه منزلت اجتماعی بسیجیان با توجه به متغیرهای جنسیت، وضعیت تاهل، نوع وسیله نقلیه، محل تولد و محل سکونت پاسخگویان

نتایج حاصله در خصوص مقایسه منزلت اجتماعی بسیج با توجه به متغیرهای مذکور نشان داد که:

- ✓ متأهلان نسبت به مجردان منزلت اجتماعی بسیجیان را بالاتر ارزیابی کرده اند.
- ✓ متولدان روستا نسبت به متولدان شهر منزلت اجتماعی بسیجیان را بالاتر ارزیابی کرده اند.
- ✓ کسانی که ساکن در روستا هستند نسبت به ساکنان شهرها منزلت اجتماعی بسیجیان را بالاتر ارزیابی کرده اند.
- ✓ برآورد منزلت اجتماعی بسیج تحت تأثیر متغیرهای جنسیت و کیفیت محل سکونت پاسخگویان (خیلی ضعیف تا خیلی خوب) قرار نگرفته است.
- ✓ افرادی که از وسیله نقلیه عمومی استفاده می کنند نسبت به افرادی که از وسیله نقلیه شخصی استفاده می کنند، منزلت اجتماعی بسیجیان را بالاتر ارزیابی کرده اند.
- ✓ برآورد منزلت اجتماعی بسیج با توجه به سطوح تحصیلی نیز نشان داد که افراد دارای تحصیلات فوق لیسانس (میان = ۵/۵) پایین ترین ارزیابی و افراد دارای تحصیلات ابتدایی (میان = ۵/۶۸)، بالاترین ارزیابی را از منزلت اجتماعی بسیجیان داشته اند.
- ✓ برآورد منزلت اجتماعی بسیج با توجه به نوع منزل نیز نشان داد که، منزلت

اجتماعی بسیج تحت تأثیر نوع منزل مسکونی آنها قرار نگرفته است، به عبارت دیگر، پاسخگویان ساکن در منازل مسکونی پدری، اجاره‌ای، شخصی و سایر، برآورد یکسانی از منزلت اجتماعی بسیج داشته‌اند.

✓ برآورد منزلت اجتماعی بسیجیان در استانهای مختلف به ترتیب از بالاترین تا پایین‌ترین ارزیابی از نظر پاسخگویان به شرح ذیل می‌باشد:

۱. بوشهر (میان = ۶)، ۲. ایلام (میان = ۵/۶۷)، ۳. آذربایجان غربی (میان = ۵/۵۸)، ۴. گیلان (میان = ۵/۵۸) ۵. سمنان (میان = ۵/۵)، ۶. تهران (میان = ۵/۴۲)، ۷. اصفهان (میان = ۵/۳۲).

بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این تحقیق تلاشی بود در جهت نهادینه کردن فرهنگ ارزیابی در حیطه منزلت اجتماعی بسیج و فراهم آوردن زمینه‌ای برای مقایسه میزان منزلت اجتماعی بسیج در ادوار مختلف زمانی و مکانی و همچنین فراهم آوردن مبنایی برای ارزیابی میزان موفقیت برنامه‌های ریزان به راحتی بتوانند پس از طرح و اجرای برنامه‌های خود، میزان موفقیت برنامه‌ها را در مقایسه با وضعیت موجود بررسی کنند. به این منظور ۲۴۰۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای طبقه‌بندی شده از هفت استان در هفت منطقه مختلف کشور انتخاب و پرسشنامه‌های مورد نظر را تکمیل کردند. به منظور تعیین همگنی و همسانی درونی پرسشنامه از ضریب آلفای کرانباخ استفاده شد. نتایج نشان داد که ضرایب آلفا رضایت بخش هستند. پس از حصول اطمینان از اعتبار و پایایی پرسشنامه، منزلت اجتماعی بسیج با استفاده از چهار روش ۱. ارزیابی ذهنی، ۲. مقایسه اقشار بسیج با اقشار مشابه غیر بسیجی (عادی) جامعه، ۳. بهره‌گیری از تعاریف مقام معظم رهبری از بسیج و ۴- ترکیب شاخصهای تحصیلات و مهارت، مسکن و درآمد، برآورد شد. نتایج هر چهار روش نشان داد که از نظر پاسخگویان، منزلت اجتماعی بسیجیان بالاتر از غیر بسیجیان است. پس از برآورد منزلت اجتماعی بسیجیان، به منظور تعیین میزان تأثیر و تعیین سهم متغیرهای پژوهش بر منزلت اجتماعی بسیج، از تحلیل رگرسیون خطی چند متغیره به روش قدم به قدم استفاده گردید.

نتایج نشان داد که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر منزلت اجتماعی بسیج به ترتیب میزان تأثیر عبارتند از: رعایت معیارهای اخلاقی، کیفیت تعامل با شهروندان، تحصیلات و مهارت، درآمد، پرهیز از اعمال منفی و آراسته بودن وضع ظاهری که ضریب همبستگی چندگانه متغیرهای مذکور را منزلت اجتماعی بسیج ۰/۸۱۵ است و مجموعاً ۶۶ درصد $r^2 = ۶۶$ از تغییرات منزلت اجتماعی بسیج را پیش‌بینی می‌کنند لذا پیشنهاد می‌شود که عوامل مهم طبق نتایج تحقیق، به ترتیب ذیل در اولویت برنامه ریزی جهت ارتقای منزلت اجتماعی بسیج قرار داده شوند:

۱. معیارهای اخلاقی، ۲. کیفیت تعامل با شهروندان ۳. تحصیلات و مهارت، ۴. درآمد ۵. پرهیز از اعمال منفی (ضد ارزشها)، ۶. آراسته بودن وضع ظاهری.

شایان ذکر است که عامل مسکن همبستگی ضعیفی با منزلت اجتماعی بسیج داشت، اما عوامل ظواهر دینی و ظواهر عاطفی، اعتقادی و عملی همبستگی بالایی ($r=0/45$) با منزلت اجتماعی بسیج داشت، با وجود این، به علت همبستگی بالا با سایر عوامل از جمله معیارهای اخلاقی و کیفیت تعامل با شهروندان و همچنین اندک بودن تأثیر اختصاصی آن در حضور سایر متغیرها، از معادله پیش‌بینی کنار گذاشته شد. اما به علت اینکه این عامل در تحلیل منطقی نقش بسیار مهمی در حفظ شعائر اسلامی دارد و متغیر تأثیرگذاری هم بر منزلت اجتماعی و هم بر عوامل مؤثر بر منزلت اجتماعی از جمله معیارهای اخلاقی و کیفیت تعامل با شهروندان است و همچنین نقش بسزایی در خنثی کردن توطئه‌های دشمنان اسلام و مسلمین دارد و حضور همواره بسیج را در میدانهای مورد نیاز کشور تقویت می‌کند، علی‌رغم اینکه در تحلیل آماری به علت همبستگی درونی با سایر عوامل کنار گذاشته می‌شود، اما نباید از آن غافل شد و حتماً می‌بایست در برنامه‌های ارتقای منزلت اجتماعی بسیج مد نظر قرار گیرد.

نتایج همچنین نشان داد که عوامل رفاهی، برنامه‌های روابط اجتماعی، رسانه‌های داخلی، رسانه‌های خارجی شامل (رادیو، روزنامه و کتب و مجلات)، اصلاح برنامه‌های جذب و گزینش، و برگزاری دوره‌های آموزشی، بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج در جامعه مؤثر هستند، در حالی که برنامه‌های رسانه‌های خارجی شامل ماهواره و اینترنت و همچنین نوارهای صوتی و تصویری و سی دی از منزلت اجتماعی بسیج در جامعه می‌کاهند.

با توجه به نتایج مذکور پیشنهاد می شود:

۱. برنامه‌های لازم در خصوص تدارک عوامل رفاهی برای بسیجیان در نظر گرفته شود: البته به دلیل آنکه درصدی از پاسخگویان (کمتر از ۲۰٪) اعتقاد داشته‌اند که در نظر گرفتن عوامل رفاهی به شرح مذکور منجر به کاهش منزلت اجتماعی بسیج می‌شود، قبل از هر گونه برنامه ریزی باید نظرات این قشر با دقت مورد بررسی قرار گیرد تا با استفاده از نظرات حاصله جوانب احتیاط رعایت و برنامه‌های مناسب و مفید در این زمینه تدارک دیده شود.

۲. برنامه‌های لازم در خصوص تدارک و اجرای برنامه‌های روابط اجتماعی به شرح ذیل برای بسیجیان در نظر گرفته شود:

— برگزاری نمایشگاه‌ها، سمینارها و همایشهای متنوع در سراسر کشور جهت برقراری ارتباط با مردم و همچنین شناساندن وظایف، کارکردها و نقش بسیج در جامعه؛

— حمایت از برنامه‌های ورزشی و قهرمانی جوانان و...؛

— ارج نهادن به فعالیتهای بسیجیان در تلویزیون و دیگر رسانه‌ها؛

— نشان دادن جاذبه‌های بسیج در تلویزیون و دیگر رسانه‌ها؛

— آشنا کردن مردم و به خصوص جوانان از نزدیک با وظایف و مأموریت‌های بسیجیان؛

— برگزاری برنامه‌های آموزشی، تفریحی و سیاحتی برای جوانان و آشنا کردن آنها با بسیج؛

— انتشار مجله اطلاع رسانی بسیج در سطح جامعه؛

— ساخت فیلمهای مناسب جهت ارائه تصویر مطلوب و با اقتدار از بسیج در ذهن مردم.

۳. با توجه به تأثیر برنامه‌های رسانه‌های داخلی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیجیان از نظر پاسخگویان، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های این رسانه‌ها به خصوص تلویزیون و رادیو تقویت شود. البته به دلیل آنکه درصدی از پاسخگویان نیز اعتقاد داشته‌اند که برنامه‌های رسانه‌های داخلی باعث کاهش منزلت اجتماعی بسیج می‌شود، ضروری است نظرات این قشر به صورت دقیق تر مورد بررسی قرار گیرد تا با استفاده از نظرات حاصله و تحلیل برنامه‌های رسانه‌ها نسبت به تقویت برنامه‌های مناسب و حذف برنامه‌های نامناسب اقدامات لازم صورت گیرد. در خصوص کتب و مجلات درصد تقریباً زیادی (۲۹ درصد غیر بسیجیان و

۲۲ درصد بسیجیان) اعتقاد داشته‌اند که مطالب آنها تأثیر نامناسبی بر منزلت اجتماعی بسیج دارد. در این خصوص ضروری است نظرات این قشر به صورت دقیق تر مورد بررسی قرار گیرد تا با استفاده از نظرات حاصله و تحلیل محتوای کتابها، دستورالعملهای لازم تهیه و در اختیار سازمانهای دست‌اندرکار در زمینه تألیف کتب و مجلات قرار گیرد تا از درج مطالبی که تأثیر نامناسبی بر منزلت اجتماعی بسیج دارد ممانعت به عمل آید.

۴. با توجه به تأثیر نامناسب برنامه‌های رسانه‌های خارجی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج از نظر پاسخگویان پیشنهاد می‌شود برنامه‌های این رسانه‌ها به خصوص ماهواره و سایتهای اینترنتی تحلیل محتوا شده و راهکارهای مناسب برای مقابله با آنها تدارک دیده شود. علاوه بر آن، نتایج این تحقیق نشان داد که از نظر درصد زیادی از پاسخگویان برخی رسانه‌های خارجی شامل رادیو، روزنامه و کتب و مجلات تأثیر مناسبی بر ارتقای منزلت اجتماعی بسیج دارد که در این خصوص نیز می‌بایست نظرات پاسخگویان با دقت بیشتر مورد بررسی قرار گیرد تا نسبت به صحت و سقم آن و همچنین تدارک راهکارهای لازم اقدامات مناسب صورت گیرد.

۵. روندهای کنونی جذب و گزینش بسیج مورد بررسی دقیق قرار گیرد تا با رفع نواقص احتمالی، این روندها جهت جذب و گزینش مناسب بهینه شده و از طریق جذب و گزینش افراد دارای صلاحیتها و ویژگی‌های لازم، منزلت اجتماعی بسیج ارتقا داده شود.

۶. برگزاری دوره‌های آموزشی همچنان در دستور کار بسیج قرار گرفته و نسبت به تقویت آنها نیز تلاشهای لازم صورت گیرد.

سایر نتایج نشان داد که بسیجیان بیشتر از غیر بسیجیان ظواهر دینی و ظواهر عاطفی، اعتقادی و عملی را رعایت می‌کنند؛ کیفیت تعامل آنها با مردم بهتر از غیر بسیجیان است و بیشتر از غیر بسیجیان معیارهای اخلاقی را رعایت می‌کنند؛ ویژگی‌های مردم‌آزاری، حسادت، رشوه‌گیری، تجمل‌گرایی، شرارت، تقلب و کتمان حقایق، بی‌نظمی، تنبلی، بی‌ادبی، پارتی بازی کردن در غیر بسیجیان مشهودتر از بسیجیان است؛ بسیجیان بیشتر از غیر بسیجیان حدود شرعی در پوشیدن لباس را رعایت می‌کنند اما پوشیدن لباس‌های زننده و نامرتب، پوشیدن لباسهای تجملی و گران قیمت، پوشیدن لباسهای دارای مدل غربی و پوشیدن لباسهای نامتناسب با شئونات اسلامی در غیر بسیجیان مشهودتر از بسیجیان است.

بسیجیان و غیر بسیجیان از لحاظ آراسته بودن وضعیت ظاهری تفاوتی با همدیگر ندارند. مقایسه منزلت اجتماعی بسیجیان با توجه به متغیرهای تحقیق نشان داد که متأهلان نسبت به مجردان، متولدان روستا نسبت به متولدان شهر، ساکنان روستا نسبت به ساکنین شهر، منزلت اجتماعی بسیجیان را بالاتر ارزیابی کرده اند. علاوه بر آن، نتایج نشان داد که میزان منزلت اجتماعی بسیجیان تحت تأثیر متغیرهای استان محل سکونت پاسخگویان، نوع وسیله نقلیه مورد استفاده (عمومی، خصوصی)، سطح تحصیلات و نوع منزل مورد استفاده قرار گرفته است؛ اما برآورد منزلت اجتماعی بسیج تحت تأثیر متغیرهای جنسیت و کیفیت محل سکونت پاسخگویان قرار نگرفته بود.

با توجه به نتایج مذکور پیشنهاد می شود، مسئولان ذی ربط وضع مورد انتظار برای منزلت اجتماعی بسیج را ترسیم نمایند تا شکاف میان وضع موجود و مورد انتظار مشخص و با استفاده از نتایج این تحقیق راهکارها و چاره های لازم برای دستیابی به وضع مورد انتظار، و ارتقای منزلت اجتماعی بسیج فراهم شود. در این خصوص بایسته است چنانچه وضع موجود با وضع مورد انتظار، منطبق باشد برای ادامه روند کنونی، و در غیر این صورت، برای کم کردن فاصله و دستیابی به وضع مورد انتظار، برنامه های لازم با استفاده از راهکارهای به دست آمده در تحقیق تدارک دیده شود.

لذا برنامه های لازم باید به گونه ای تدارک دیده شود که ظرف ۵ سال آینده این فاصله ۲۹ درصدی را رفع کند. لازم به توضیح است میزان موفقیت برنامه ها با توجه به میزان نیل به اهداف و انتظارات مشخص خواهد شد. به این صورت که هر چه بیشتر به اهداف و انتظارات مورد نظر نزدیک شویم، موفقیت ما در نیل به اهداف و انتظارات بیشتر است. البته ایده آل آن است که بتوان حتی فراتر از اهداف و انتظارات بیان شده حرکت کرد، که در این صورت نه تنها موفقیت در نیل به هدف به صورت کامل محقق شده، بلکه چند گام نیز از برنامه مورد نظر پیشی گرفته و نیل به اهداف و انتظارات سطح بالاتر را برای ما میسر کرده است.

منابع

۱. تامین، ملوین (۱۳۷۹)؛ **جامعه‌شناسی قشربندی و نابرابری‌های اجتماعی**، رجمه عبدالحسین نیک‌گهر، تهران: نشر توتیا.
۲. پرچمی، داود (۱۳۸۲). **سنجش گرایش مردم به بسیج**، فصلنامه علمی - پژوهشی بسیج، سال ششم، دوره جدید - شماره ۱۸-۱۹.
۳. دلاور، علی (۱۳۸۲). **مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی**. چاپ سوم. تهران: انتشارات رشد.
۴. دولان شیمون آل؛ شولر، ورنالد اس (۱۳۸۱). **مدیریت امور کارکنان و منابع انسانی** (ترجمه طوسی و صائبی)، چاپ سوم. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۵. عمید، حسن (۱۳۵۸)؛ **فرهنگ فارسی عمید**، تهران؛ انتشارات ابن سینا.
۶. گیدنز، آنتونی (۱۳۸۱) **جامعه‌شناسی**، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.
۷. میلر، دلبرت، سی (۱۳۸۰)، **راهنمای سنجش تحقیقات اجتماعی**، ترجمه هوشنگ ناییبی، تهران، نشر نی.
۸. نیک‌گهر، عبدالحسین (۱۳۷۵)؛ **مبانی جامعه‌شناسی**، تهران، انتشارات ریزن.
9. Frank D. B. & Gray & swicegood (1979). **"Intergenerational Occupational Mobility and Fertility: A Reassessment,"** American Sociological Review. See also: Adage B. Sorensen "A Model and a Metric for the Analysis of the Intergenerational Status Attainment Process," American Journal of Sociology".
10. Hauser, R. M. and Featherman, D. L (1977). **The Process of Stratification: Trends and Analyses.** New York: Academic Press, Appendix B, 1977.
11. Robinson, J. P, Athanasiou, R. & Head, K. B (1969). **Measures of Occupational Attitudes Occupational Characteristics** (Ann Arbor: University of Michigan, Institute for Social Research.
12. Statistical Package for Social Science (2002). **SPSS for Windows (software)**. Release 11.5.0 (6 Sep) Standard Version
13. Treiman, D. J (1977) **Occupational Prestige in Comparative Perspective** New York: Academic Press.